

Hellas, wellicht Byzantium zelve, begint langzamerhand ook tot de mogelijkheden in schoolverband te behoren. De combinatie van wetenschappelijke, kunsthistorische, educatieve, spectaculaire en culturele elementen maakt deze reizen tot een onvergetelijke gebeurtenis in het leven van de leerling, en niet van de leerling alleen!

Dr. A. A. Kampman

Dr. A. A. Kampman deelde de redactie mede, dat hij bereid is om aan collegae nadere inlichtingen te verstrekken en hen van advies te dienen. De redactie heeft Dr. A. A. Kampman bereid gevonden in een van de volgende nummers van Kleio een mededeling te plaatsen, waarin hij gegevens verstrekt over de jeugdverblijven die hij bezoekt, de tijdsduur van de excursies, de kosten per leerling en welke delen van Italië voor een bezoek gekozen kunnen worden. De redactie prijst zich gelukkig de lezers naar het vervolg te kunnen verwijzen in een van de komende publicaties van Kleio.

Red.

* * *

Actualia

Bij de firma E. J. Brill te Leiden verscheen deze zomer een boekje Het Huys te Warmont; zijn geschiedenis en zijn bewoners.

Het is geen rare gril van Kleio's redactie dat dit werkje hier, en niet onder de recensies wordt besproken. Dit keurig verzorgde uitgaafje - 56 pagina's, met 14 illustraties - werd n.l. verzorgd door leden van de Nederlandse Jeugdbond ter Bestudering van de Geschiedenis, Afdeling Leiden I, „Brinio”. Zowel bij het verrichte graafwerk in en om de grachten van het huis Warmont, alsook bij nasporingen in het Warmondse huisarchief - opgenomen in het Leidse Gemeente Archief - hebben deze jeugdbondleden gegevens aan de dag gebracht die tot dusverre onbekend waren. Het resultaat is daardoor meer geworden dan een bijdrage van een plaatselijke afdeling bij gelegenheid van het eerste lustrum van de Bond. Het is ook, voor wie daaraan mocht twijfelen, een bewijs dat jongeren nog steeds warm kunnen lopen voor de studie van het verleden.

* * *

Drs. E. Berg, E. Gordijn, Dr. J. P. Gribling, Drs. H. J. Oldenhof, Th. Prinsen Geschiedenis in Toekomstperspectief - deel I.

L. C. G. Malmberg, 's-Hertogenbosch; z. j. f 8, 50 geb.

Dit boek is blijkens het Voorwoord bestemd voor Kweekscholen, Instituten voor Sociale Opleidingen e.d. (dit „e.d.” is van de schrijvers en wordt niet

nader toegelicht). Over de omvang van de leerstof en de vraag of deze beantwoordt aan de behoefte van de genoemde onderwijstypen kan ik mij geen oordeel vormen, daar deze typen mij uit de praktijk niet bekend zijn. Trouwens een dergelijk oordeel zou niet gebaseerd kunnen zijn op dit deel alleen, dat niet verder gaat dan de 18e eeuw.

Wel wil ik hier enkele opmerkingen maken naar aanleiding van de visie, die de schrijvers hebben op geschiedenis en geschiedenisonderwijs. Zich baserend op Teilhard de Chardin komen zij tot de volgende definitie: „Geschiedenis is de ontwikkeling van de mensheid in verleden, heden en toekomst, op weg naar éénheid”. Indien de schrijvers inderdaad van mening zijn, dat een ontwikkeling, die nog komen moet, reeds geschiedenis is, delen zij de beoefenaren der geschiedwetenschap de rol toe van helderzienden. Wie anders immers dan een paranormaal begaafde kan in het heden observeren en analyseren wat nog in de toekomst ligt? Het is duidelijk, dat de schrijvers hiermee het terrein der wetenschap verlaten. Dit geldt eveneens voor de woorden: „op weg naar eenheid” en niet minder voor de zin, die op deze definitie volgt: „Geschiedenis begon bij de allereerste mens en zal eindigen bij de ééngevoerde mensheid”. Men kan van deze constatering van het toekomstige einde van de geschiedenis zelfs niet zeggen, dat het een wetenschappelijk gefundeerde prognose is. Het is een geloofsbelijdenis.

Uitgaande van deze geloofsbelijdenis komen de schrijvers tot de conclusie, dat de gebruikelijke indeling van de geschiedenis „irreëel” is: „Prehistorie is een contradictio in terminis, het begrip middeleeuwen is voortgesprongen uit het brein van enkele waanwijze renaissancisten, die meenden, dat voor de geschiedenis alleen het oude Griekenland, het oude Rome en hun eigen wereld belangrijk waren. Het woord nieuwste geschiedenis is eveneens onlogisch, omdat men zich kan afvragen, hoe lang men zo'n term kan handhaven”. Nu zal wel geen enkele historicus helemaal gelukkig zijn met traditionele termen als prehistorie enz. Ze hebben evenwel in de praktijk een bepaalde inhoud gekregen en voldoen blijkbaar als globale aanduidingen. Voldoen zo goed, dat de schrijvers, ondanks hun afwijzing, termen als humanisme, renaissance en zelfs het voortspruitsel „uit het brein van enkele waanwijze renaissancisten” als ieder ander hanteren en hoofdstuk XV tot titel geven: „Kerk en samenleving in de middeleeuwen”.

Tot welke indeling komen dan de schrijvers? Zij kennen er twee, gebaseerd op een streven van de mensheid naar vooruitgang „en avant” en „en haut” (termen van Teilhard de Chardin), resp. 1. De Nomadentijd (vroegste geschiedenis) 2. De periode van de agrarische revolutie, welke omstreeks 7000 v. Chr. begon, zich over een groot deel van de wereld verbreidde en tot ongeveer 1700 n. Chr. alle belangrijke culturen beheerste 3. De industriële revolutie - en I Tijd vóór Christus II Tijd ná Christus: Ut omnes unum sint. Tijdperk I omvat de Nomadentijd (1) en de eerste fase van de agrarische revolutie (2); tijdperk II de rest.

Van de indeling „en avant” kan gezegd worden, dat het methodisch en didactisch weinig aantrekkelijk is de leerlingen de tijd van 7000 v. Chr. tot 1700

n. Chr. als één periode voor te zetten. De schrijvers hebben dan ook, zoals boven opgemerkt, vaak de geijkte begrippen gebruikt in hun beschrijving van die ± 9 millennia. Vermoedelijk zullen zij in deel II van hun werk in gelijke geest handelen met de 3e periode.

Van de indeling „en haut” kan erkend worden, dat althans voor de Europese geschiedenis het Christendom een scheidslijn markeert. Maar hoe moet dat met (b.v.) China? Wel, het weinige (± 2 pag.) dat de schrijvers eraan wijden geeft hierover geen uitsluitsel. We richten onze aandacht dus maar op Europa. De consequentie van de tweedeling zou, strikt genomen, zijn dat de regeringsperiode van Augustus zou worden gesplitst, wat een historisch monstrem opleveren. De schrijvers hebben dit dilemma onderkend en eindigen - zeer traditioneel - hun IXe hoofdstuk met het aan de macht komen van Octavianus, om in hoofdstuk XI de beschrijving van de Romeinse keizertijd te beginnen. Daartussen ligt hoofdstuk X „De eerste eeuwen van het Christendom”, dat uiteraard het meest geprononceerd de signatuur draagt van de levensbeschouwing der schrijvers. In scholen van andere geestelijke richting zou deze stof vervlochten zijn met die van hoofdstuk XI. Van wetenschappelijk historisch standpunt bezien te verkiezen, hetgeen de schrijvers in feite erkennen in een opmerking in hoofdstuk X (p. 98): „In deze maatschappelijke toestanden bracht Christus principieel grote veranderingen, zij het dan, dat het nog eeuwen zou duren, voordat althans een deel van de leer van Christus in praktijk gebracht zou worden”.

Behalve de inlassing van hoofdstuk X brengt dus ook de indeling „en haut” geen of weinig wijzigingen in de geschiedbeschrijving. De geijkte historische caesuren blijken zich hardnekkig te handhaven. Een bewijs voor hun bestaansrecht? Me dunkt, ja. Doch geen bewijs, dat het niet anders zou kunnen. Wel moet gezegd worden, dat de schrijvers er niet in geslaagd zijn hun visie tot hefboom te maken voor een geheel andere benadering van de geschiedschrijving en het geschiedenisonderwijs. Soms verstrikken zij zich zelfs in tegenstrijdigheden in hun poging om de feiten ondergeschikt te maken aan deze visie, b.v. ten aanzien van de positie van de vrouw. Men vergelijk de volgende uitlatingen: „...van eerbied voor de vrouw was geen sprake” (n.l. in het Romeinse rijk ten tijde van Christus' geboorte), doch Christus „leerde de eerbied voor de vrouw” (p. 98/99). Doch p. 63 vertelt ons: „De Minoïsche cultuur kenmerkte zich door een sterke religiositeit en door grote eerbied voor de vrouw”. Hiermee valt toch de indeling „en haut” helaas naar beneden, nog daargelaten, dat er over het thema „positie van de vrouw” ook in Christelijke tijd nog wel het een en ander op te merken is.

Het feit, dat ik de inzichten der schrijvers niet deel en hun poging niet geslaagd acht, doet echter geenszins afbreuk aan mijn waardering voor het feit, dat zij dit werk hebben ondernomen. Hun zoeken naar nieuwe wegendwingt tot confrontatie van meningen, die ook in het geschiedenisonderwijs onontbeerlijk is.

P. J. Reimer